

Рекуненко І.І.,
 доктор економічних наук, професор кафедри фінансів,
 банківської справи та страхування
Зубко Н.М.,
 студентка

Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС» СумДУ

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В статті розглянуто особливості управління оборотними активами на виробничих підприємствах. Проаналізовано сутність та особливості оборотних активів. Визначено та систематизовано основні завдання процесу управління оборотними активами. Виділено зовнішні та внутрішні чинники які впливають на процес управління. Визначено та подано етапи процесу розробки та реалізації політики формування оборотних активів. Зроблено висновок щодо доцільності вдосконалення політики управління оборотними активами у напрямі забезпечення фінансової стійкості підприємств.

Ключові слова: оборотні активи; управління оборотними активами; виробничі підприємства; політика управління оборотними активами; основні завдання; фінансова стійкість.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання ефективні результати діяльності виробничого підприємства значною мірою впливають на стан ринкових відносин в Україні. Важливим завданням підприємства є забезпечення безперервності та результативності їх діяльності яке можна досягти шляхом підвищення ефективності управління оборотними активами. Тому система управління оборотними активами як важливим елементом підвищення ефективності функціонування виробничого підприємства є досить актуальною, та вимагає розробки і впровадження нових підходів до управління, які б забезпечували стійкість фінансового стану, кредитоспроможність, інвестиційну привабливість вітчизняних виробничих підприємств, адже ефективні показники діяльності підприємства впливають значною мірою як на розвиток підприємства, так і на розвиток ринкових відносин країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досить багато зарубіжних та вітчизняних вчених

займалися вивченням різних аспектів управління оборотними активами підприємства. Істотний внесок у дослідження цієї проблеми зробили такі вітчизняні вчені, як О.С. Бондаренко, А.М. Поддєрьогін, А.Д. Василик, Г.В. Брушко, Д.Л. Ящук, В.В. Ковальов та ін. Система управління оборотними активами пот-ребує постійних досліджень щодо вдосконалення та адаптації до сучасних умов економіки.

Метою статті є дослідження сутності поняття «оборотні активи» та «управління оборотними активами підприємства», складових елементів та етапів процесу управління оборотними активами виробничого підприємства.

Основні результати дослідження. Оборотні активи відіграють важливу роль у діяльності підприємства, тому що переважно вони зумовлюють стійке фінансове становище, кредитоспроможність суб'єкта господарювання. Тому необхідно чітко визначити цю категорію.

Автор	Визначення
А.М. Поддєрьогін [6]	Оборотні активи – це активи, які протягом одного виробничого циклу або одного календарного року можуть бути перетворені на грошові засоби.
О.С. Філімоненко [10]	Оборотні активи - це вартість, що авансована в кругообіг виробничих оборотних фондів і фондів обертання для забезпечення безперервності процесу виробництва й обертання.
В.В. Ковальов [4]	Оборотні активи – активи, що споживаються у ході виробничого процесу протягом року або звичайного операційного циклу, що перевищує 12 місяців через специфіку технологічного виробництва, і тому такі, що повністю переносять свою вартість виготовленої продукції.
П(С)БО 2 «Баланс» [7]	Оборотні активи – грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.
І.О. Бланк [1]	Оборотні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, які обслуговують його поточну виробничо-комерційну діяльність і повністю споживаються протягом одного операційного циклу.
Р. Мертон [3]	Оборотні активи – суми грошових коштів компанії та усі інші статті балансу, які протягом року перетворюються в гроші.

Таблиця 1.1 – Методичні підходи до визначення сутності поняття «оборотні активи»

Узагальнивши трактування оборотних активів, можна дати їм власне визначення. На нашу думку, оборотні активи – це грошові кошти та їх еквіваленти, а також інші активи, авансовані у виробничі фонди та фонди обігу, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу, які повністю переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції та забезпечують безперервність процесу виробництва та реалізації продукції.

У сучасній економічній літературі використовується досить велика кількість понять, які розрізняються методологічним підходом і серед яких можна виділити такі: «оборотні кошти», «оборотні активи», «оборотні засоби», «поточні активи», «оборотні фонди і фонди обігу» та «оборотний капітал». Багатьма економістами вони не розмежовуються і розглядаються як синоніми.

Значення управління оборотними активами на підприємстві полягає перш за все в тому, що оборотні активи переважної кількості підприємств складають більше половини всіх її активів. Основним завданням оборотних активів – є забезпечення безперервного процесу виробництва. Оборотним активам належить особливе місце у структурі підприємства, бо переважно вони забезпечують стійкий фінансовий стан, кредитоспроможність, інвестиційну привабливість господарюючого суб'єкта.

Система управління оборотними засобами – це система цілеспрямовано організованих взаємодій між об'єктом (елементами оборотних активів і джерелами їх фінансування та економічними відносинами в процесі їх формування та використання в межах даної економічної системи та у взаємозв'язку із зовнішнім середовищем) та суб'єктом управління (органами управління підприємства, які причетні до прийняття управлінських рішень щодо ефективного функціонування оборотних активів і капіталу) шляхом реалізації функцій управління із застосуванням комплексу методів, засобів і фінансово-економічних інструментів дослідження і трансформації взаємопов'язаних процесів формування та використання оборотних активів і джерел їх фінансування за обсягом, складом, структурою з урахуванням дії на них чисельних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища [2].

Управління оборотними активами на виробничому підприємстві вважається досить складним процесом, тому основними завданнями являються:

1) визначення обґрунтованої потреби в оборотних активах, необхідної для здійснення безперервності процесів постачання, виробництва і реалізації продукції;

2) оптимізація обсягу і структури оборотних активів;

3) забезпечення оборотних активів джерелами фінансування;

4) визначення оптимального співвідношення між різними джерелами фінансування оборотних активів;

5) організація поточного і перспективного управління оборотними активами, що забезпечує заданий рівень платоспроможності та фінансової стійкості;

6) використання можливих низько затратних способів поповнення оборотних активів в процесі господарської діяльності підприємства;

7) підвищення ефективності використання оборотних активів [8].

Виділяють зовнішні і внутрішні чинники, які впливають на управління оборотними активами виробничого підприємства. До зовнішніх можна віднести: конкурентне середовище, ступінь розвитку фінансового ринку, законодавча база регулювання, нецінові детермінанти попиту, відносини з контрагентами, до внутрішніх – виробнича технологія підприємства, облікова політика підприємства, кваліфікація фінансових менеджерів, організаційна структура підприємства, стратегічні цілі підприємства.

Процес розробки та реалізації політики формування оборотних активів виробничого підприємства складається з ряду етапів, які можуть бути представлені:

1. Аналіз загального обсягу, складу та структури оборотних активів в попередньому періоді, виявлення основних об'єктивних та суб'єктивних факторів, що визначили їх зміни та ефективність використання.

Основною метою цього етапу є визначення рівня забезпеченості виробничого підприємства оборотними активами і виявлення резервів підвищення ефективності їх функціонування.

2. Вибір типу політики формування оборотних активів на основі загальних стратегічних та тактичних цілей розвитку підприємства. Визначення ієрархії цілей політики формування оборотних активів. Така політика відображає загальну філософію фінансового управління виробничим підприємством з позиції прийнятого співвідношення рівня прибутковості і ризику торгової діяльності.

3. Обґрунтування кількісних характеристик сформульованих цілей (розрахунок потреби в товарних запасах, дебіторській заборгованості, коштах; розрахунок цільового рівня ліквідності, оборотності й рентабельності).

4. Забезпечення необхідного обсягу всіх видів оборотних активів. Оптимізація оборотних активів виробничого підприємства виходить з обраного типу політики формування оборотних активів та забезпечення заданого рівня співвідношення ефективності використання оборотних активів і ризику.

5. Забезпечення оптимального співвідношення постійної та змінної частин оборотних активів. Процес оптимізації співвідношення постійної і змінної частин оборотних активів на виробничому підприємстві здійснюється за наступними стадіями: побудова графіка середньої "сезонної хвилі" оборотних коштів, розрахунок коефіцієнтів нерівномірності оборотних активів по відношенню до середнього їх рівня, визначення суми постійної частини оборотних активів в майбутньому періоді.

6. Забезпечення необхідного рівня ліквідності та швидкості обороту оборотних активів. Хоча всі види оборотних активів виробничого підприємства є ліквідними, загальний рівень їх термінової ліквідності повинен забезпечувати необхідний рівень платоспроможності підприємства за поточними фінансовими зобов'язаннями. В цих цілях з урахуванням обсягу та графіку майбутнього платіжного обороту повинна бути визначена частка оборотних активів у формі грошових коштів, високо- і середньо ліквідних активів.

7. Забезпечення необхідного рівня рентабельності та припустимого рівня ризику оборотних активів. Виробничі підприємства повинні прагнути до досягнення якихось середніх (оптимальних) значень розмірів мобільних активів, за яких прибуток максимізується, а ризики мають допустимі рівні.

8. Моніторинг і контроль за поточним станом оборотних активів та прийняття відповідних коригуючих рішень. У процесі управління оборотними активами виробничими підприємства розробляються окремі фінансові нормативи, які використовуються для контролю ефективності їх формування і функціонування [9].

Орієнтуючись на зарубіжний досвід політики управління оборотними активами, виділяють три основні етапи:

1. Розробка політики щодо прибутковості, ризику та ліквідності.

2. Прийняття рішень щодо складу та рівня поточних активів.

3. Аналіз складу та рівня поточних зобов'язань.

Цілі та характер використання окремих видів оборотних активів мають істотні особливості на виробничому підприємстві, як правило, розробляється самостійна політика формування окремих її видів (товарних запасів підприємства, дебіторської заборгованості, коштів). Основною метою політики формування оборотних активів при цьому є оптимізація кожної складової оборотних активів та оптимальний синтез цих елементів у їх динаміці [1].

В умовах трансформації і посилення структурних зрушень в економіці України в процесі переходу всіх суб'єктів господарювання на якісно нові принципи побудови операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, з урахуванням основоположних засад ринкової економіки, набуває необхідність використання раціонального і зваженого підходу до формування кожним підприємством політики управління оборотними активами та їх фінансуванням, з метою забезпечення нормальної та ефективної господарської діяльності. Особливого значення набувають проблеми створення таких механізмів управління оборотними активами підприємств, які б відповідали ринковим умовам господарювання та забезпечували достатній рівень платоспроможності, ліквідності та прибутковості [5].

У сучасних умовах для більшості вітчизняних підприємств для їхнього економічного розвитку стала гостра нестача необхідного обсягу оборотних активів, що істотно позначається на ефективності їхнього господарювання. Разом із цим, низька забезпеченість виробничих підприємств оборотними активами супроводжується низьким рівнем їх використання. Тому одним із найактуальніших завдань у напрямі забезпечення фінансової стійкості вітчизняних підприємств є суттєве вдосконалення політики управління оборотними активами.

Проблема управління оборотними активами зумовлена необхідністю підвищення ефективності виробничої діяльності підприємств шляхом вдосконалення управління їхнім майном. На ефективність управління активами суттєво впливає своєчасне проведення його аналізу, правильна оцінка і прогнозування, результати яких прямо пропорційно залежать від методики проведення аналізу і оцінки показників управління активами підприємства [5].

Висновки та пропозиції. Таким чином, процес управління оборотними активами є одним із важливих компонентів в управлінні

діяльності виробничого підприємства, адже реалізація ефективного програмно-цільового управління впливає на фінансову діяльність, платоспроможність, рівень рентабельності підприємства. Розробка досконалого механізму управління оборотними активами і дієве застосування його на практиці є досить актуальною проблемою в даний час, оскільки ефективне формування і регулювання обсягу оборотних активів сприятиме підтримці оптимального рівня

ліквідності, забезпечить оперативність виробничого і фінансового циклів діяльності, а отже досить високу платоспроможність і фінансову стійкість підприємства. Найважливішим чинником для нормального функціонування економіки являється раціональне використання оборотних активів на виробничих підприємствах, а також удосконалення його використання враховуючи зовнішні і внутрішні чинники, які впливають на управління оборотними активами.

Список використаних джерел:

1. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. / І. О. Бланк. – К.: Ельга, 2008. – 724 с.
2. Бодаренко О. С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств / О. С. Бодаренко // Інвестиції практика та досвід. – 2008. – № 4. – С. 40-44.
3. Боди Зви. Финансы : учеб. пособие / пер. с англ. ; Зви Боди, Роберт Мертон. – М. : Вильямс, 2000. – 592 с.
4. Ковалев В. В. Финансовый менеджмент: теория и практика / В. В. Ковалев – М.: Проспект, 2014. – 1104 с.
5. Морозюк Д. І. Сучасні методи управління оборотним капіталом підприємств та оцінка їх ефективності / Д. І. Морозюк // Інвестиції: практика практика та досвід № 1. – 2015. – С. 440-445.
6. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент: підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2008. – 536 с.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс»: Затверджено наказом Міністерства фінансів України 31.03.99 №87 зі змінами та доповненнями // Все про бухгалтерський облік. – 2009. – №10.
8. Проскуріна Н. М. Управління оборотними активами підприємств в умовах кризового стану/ Н. М. Проскуріна, Н. С. Романюк // Економічний вісник НГУ. Серія: Економіка і менеджмент. – 2009. – № 3. – С. 127-130.
9. Філатова З. В. Напрямки формування системи управління оборотними активами підприємства / З. В. Філатова, А. Г. Ротанова // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури: зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 29. – С. 330-335.
10. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств : Навч. посіб. / Філімоненков О. С. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 400 с.

Рекуненко І.І., Зубко Н.Н.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УПРАВЛЕНИЯ ОБОРОТНЫМИ АКТИВАМИ НА ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

В статье рассмотрены особенности управления оборотными активами на производственных предприятиях. Проанализированы сущность и особенности оборотных активов. Определены и систематизированы основные задачи процесса управления оборотными активами. Выделены внешние и внутренние факторы влияющие на процесс управления. Определены и представлены этапы процесса разработки и реализации политики формирования оборотных активов. Сделан вывод о целесообразности совершенствования политики управления оборотными активами в направлении обеспечения финансовой устойчивости предприятий.

Ключевые слова: оборотные активы; управления оборотными активами; производственные предприятия; политика управления оборотными активами; основные задачи; финансовая устойчивость.

Rekunenko I., Zubko N.

THEORETICAL FOUNDATIONS OF MANAGEMENT OF CIRCULATING ASSETS AT THE MANUFACTURING ENTERPRISES

The article deals with the features of management of circulating assets at manufacturing enterprises. The gist and characteristics of the circulating assets are analyzed. The main tasks of the circulating assets management process are defined and systematized. The external and internal factors that influence the management process are distinguished. It identifies and shows stages of development and implementation of the policy of formation of circulating assets. The conclusion is made on the expediency of improving the management of circulating assets in the direction of ensuring financial stability of enterprises.

Key words: current assets; management of circulating assets; production enterprises; management of circulating assets; main tasks; financial stability.